

Nečas, Ctibor

Zvláštní skupina evidenčních pramenů: soupisy Romů na Moravě a ve Slezsku

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
2003, vol. 52, iss. C50, pp. [213]-221

ISBN 80-210-3380-0

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102556>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

CTIBOR NEČAS

ZVLÁŠTNÍ SKUPINA EVIDENČNÍCH PRAMENŮ: SOUPISY ROMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

Jak hojná, členitá a rozptýlená byla v minulosti na moravskoslezském teritoriu romská populace? Takto položenou otázku či přesněji trojotázku lze zodpovědět alespoň v hrubých rysech na základě specifických pramenů, jimiž byly v rozmezí od poslední třetiny 18. do úvodní třetiny 19. stol. soupisy moravských a slezských Romů.

Prvním tolerovaným romským přistěhovalcem se stal na Moravě Štěpán Daniel, přezdíváný Vajda, jehož někdy před rokem 1698 usadil na svém uhersko-brodském panství Dominik Ondřej Kounic. Původem uherský Rom živil svou početnou rodinu tzv. malým nebo také cikánským kovářstvím, tj. zpracováváním železného odpadu na hřebíky, řetězy i na jednoduché zemědělské nářadí. Spotřeba tohoto na venkově žádaného sortimentu bývala ovšem sporadická, a kovář proto nemohl setrvávat pouze na jednom místě, nýbrž provozoval a nabízel své řemeslné dovednosti po obcích kolem Uherského Brodu.¹

Jeho potomci pokračovali v otcovské živnosti ve stále širším úživném areálu. Poněvadž se však dopouštěli nejrůznějších prohřešků a čas od času se uchýlovali i k parazitismu, byli nakonec se svými rodinami z kounicovského dominia vypovězeni a ozbrojení portáši je vyprovodili za Bílé Karpaty. Romské komunity v severozápadních stolicích sousedních Uher odmítaly vyhoštěnce mezi sebe přijmout, a ti se proto vraceli zpět na moravskou půdu, aby odtud byli znovu a znovu vyháněni.

Teprve na zákrok nejvyšších úředních míst dostávali Danielové opětná povolení k pobytu: nejdříve Tomáš a Antonín a po nich pak i další jejich bratři, totiž Martin, Josef a Ondřej. Všichni tito Štěpánovi synové a stejně tak zeťové byli sice zaopatřováni domky a malými pozemky, ve kterých a na nichž však nezačali. Nedali se v poddanství, protože je napořád zaměstnávalo pouze kočovné

¹ D'Elvert, Christian: *Zur Geschichte der Zigeuner in Mähren und Schlesien*. Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde. 12. 1859, s. 110–140; Hanzal, Jiří: *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698–1784*. Časopis Matice moravské (= ČMM) 114, 1995. č. 1, s. 25–47.

kovářství a to nejenom v Hradištském, ale podle okolností také v Brněnském nebo Přerovském kraji.

V souhrnu se jako kováři zdržovali v místech svého pobytu se souhlasem jak patrimoniálních, tak i krajských úřadů. Demografickou reprodukcí a přibíráním manželských partnerek a partnerů z rodů Holomků, Malíků a jiných uherských Romů se jejich početní stav pokračovaně zvyšoval. Proto byly některé jejich rodiny přemístěny na lichtenštejnská panství v Pozořicích, ale také v Bučovicích, Ždánicích a v Břeclavi, kde se však jako novousedlíci příliš neohřáli a poměrně záhy se odtamtud vytrahli.

Aby byl získán dokonalejší přehled o této střídavě frekventované problematice, nařídilo moravskoslezské gubernium provést v Hradištském a Brněnském kraji nejstarší soupis všech přítomných tam Romů. Ke 14. lednu 1769 bylo tak sepsáno dohromady 23 rodin o 98 členech (z toho bylo 25 mužů, 27 žen a 46 dětí), rozptýlených v Bílovicích, Bohuslavicích, Kunovicích, Lískovci, Nové Lhotě, Syrovíně a v dalších třech nebo čtyřech obcích Hradištského kraje, jakož i v Jezerech, osadě to dnešních Pozořic v kraji Brněnském. V uvedených obcích či lépe za jejich zástavbou rozbíjelo své stany 11 rodin souměrně po celém kalendářním roce, 7 rodin pouze v zimním období a 4 rodiny zcela nepravidelně. Šlo přitom vesměs o snadno přenosné příbytky, neboť zdrojem obživy zůstávalo rodinám tradiční kočovné kovářství, doplňované stejně kočovným překupnictvím nebo léčitelstvím koní.²

Podle úředních pokynů měli být na Moravě trpěni pouze domácí Romové, kteří se tu narodili a vyrostli, přisvojili si mezi místním obyvatelstvem určitou ekonomickou roli a drželi se v jeho dobrém povědomí, kdežto proti kočovným a potulným Romům z Uher docházely uplatnění tvrdé sankce protiromských tezeziánských dekretů z let 1749 a 1754. Takto diferencovaný přístup se uplatňoval i v jednáních brněnského apelačního soudu, jehož agenda obsahovala mj. i naučení k protiromským rozsudkům městských soudů. Pokud se odsouzení jmenovali Danielové, bylo v odvolacím řízení zvažováno, zda patřili k tolerovaným nebo k cizím Romům.³

K hladkému zajišťování takového a jemu podobných postupů bylo proto nařízeno uskutečnit na dvou nejexponovanějších panstvích další zvláštní soupis, jímž se ocitlo v evidenci celkem 28 romských rodin se 118 členy (tj. s 33 muži, 29 ženami a 56 dětmi). Živitelé rodin se nejčastěji jmenovali Danielové, což byli zčásti potomci Štěpána téhož příjmení a zčásti uherští migranti, po kterých co do počtu následovali Ištvaní, Malíci a Holomkové, ti všichni však byli přistěhoválými ze sousedních Uher.⁴

Podle šetření patrimoniálního úřadu v Uherském Ostrohu ze 2. prosince 1783 operovalo tehdy na tamním panství 16 romských rodin se 71 členy v Boršicích,

² Moravský zemský archiv (= MZA) Brno, B 1, sg. Z 10–5, kart. 2182, čj. 617/69.

³ Nečas, Ctibor: *Romové v agendě moravského apelačního soudu (1753–1783)*. Bulletin Muzea romské kultury 4, 1995, s. 15–17.

⁴ MZA Brno, B 14 st., sg. 124, kart. 4651, čj. 20970/83. Srov. rovněž F 281, kart. 172, sg. 39/10.

Hluku, Horním Němčí, Kunovicích, Milokošti, Ostrožské Nové Vsi, Ostrožském Předměstí, Věskách a v Žeravinách, zatímco na brodském panství se podle zprávy tamního patrimoniálního úřadu ze 14. prosince 1783 nacházelo celkem 12 romských rodin se 47 členy v Havřicích, Nedachlebicích, Prakšicích, Šumicích, Těšově a ve čtyřech dalších blíže nejmenovaných obcích.

Kromě obou těchto panství, kde se zdržovalo relativně nejvíce Romů, byla všude jinde romská diaspora nepoměrně řidší a na četných dalších panstvích absentovala úplně, poněvadž tam ještě vůbec nedolehla. I tak byli odpovědní úředníci zjištěnými daty zneklidněni a v duchu se začínali ptát, zda jihovýchodní Morava nestála před vznikem a aktualizací podobné romské otázky, o jejíž řešení se právě pokoušela odpovědná místa v Uhrách.

Za vlády Josefa II. byl totiž roku 1782 vydán dekret, podle kterého mělo být použito četné romské populace na uherském území ke kolonizaci zpustlých a dosud neobydlených oblastí v Sedmíhradsku: Romové tam pak byli usazováni, nuceni skoncovat s kočovným a potulným způsobem života, odkládat své kroje a opouštět zvyky a kulturu, ba dokonce také nahrazovat svou mateřštinu jazykem většinové společnosti.⁵ Inspirován asimilačními praktikami v Uhrách vypracoval Jan Rudolf Říkovský z Dobřic memorandum Vlastenecká úvaha o moravských cikánech včetně návrhu, jak by měli být umravení a vzděláni s užitkem pro stát. Podle podání tohoto kanovníka a biskupského rady bylo záhodno evidovat všechny moravské Romy, vyhradit jim nějakou opuštěnou končinu a na jejím území v každé nově založené kolonii ustanovit duchovního, který by se naučil romštinu, a mohl tak pečovat o náboženskou a mravní výchovu svých farníků; mužům by byl zajištěn dostatek kovářské práce, ženám měla zůstat na starost domácnosti a děti by si návštěvou školní výuky osvojily alespoň základy čtení.⁶

Záhy nato uveřejnilo pak gubernium 26. března 1784 z podnětu dvorské kanceláře v této věci nový dekret, na základě něhož měli být romští migranti po svém dopadení pouze trestáni za přechod zemských hranic a následnou potulku, nebyli už však nadále vypovídati. Pokud tedy už jedenkrát do země vstoupili, rozšiřovali tím jen početní stav domácí romské populace, a jejich pobyt byl tak eo ipso tolerován a legalizován. Současně Antonín Valentýn Kaschnitz, vrchní ředitel moravskoslezských komorních statků a předseda komise pro abolice robot, sestavil dislokační plán pro usazování vybraných romských rodin na statcích studijního čili náboženského fondu, vzniklého po tehdy realizovaných konfiskacích půdy zrušených klášterů.⁷

Z míst s poměrně nejhustší koncentrací Romů se počítalo s jejich rozmístěním do 18 moravských a 2 slezských obcí, v nichž sídlily patrimoniální úřady a kde byla fara, případně též škola. Vlastní dislokace narážela však na všelijaké překážky, takže předpokládaný počet hostitelských obcí se musel snížit na pouhých

⁵ H o r v á t h o v á , Emília: *Cigáni na Slovensku*. Bratislava 1964, s. 119.

⁶ MZA Brno, B 14 st., sg. 124, kart. 4651, čj. 17945/83.

⁷ Tamtéž, čj. 5640/84 a 4891/85.

10 a v těch pak bylo dvojicím nebo trojicím rodin poskytováno na účet příslušných vrchností nejnnutnější zaopatření.

Z dobrozdání formulovaného ex post teprve až koncem 90. let 18. stol. vyplývalo, že novousedlíci pocházeli jak z ostrožského panství, odkud byly přemístěny romské rodiny se vším všudy, tak z brodského panství, kde zůstala na místě polovina tamních romských rodin a druhá jejich polovina byla přenechána dislokačním účelům. Počet a skladbu přemístěných se podařilo zjistit jenom u 15 rodin. Tvořilo je 62 jednotlivců (16 mužů, 18 žen a 28 dětí), přikázaných do Bohusoudova, Bosonoh, Domamilu, Ječmeniště, Jesence, Kavriánova, Okrouhlé, Oslavan, Řehořova a Těšan. Rodinám ve 12 obcích poskytovalo živobytí tradiční kovářství (ve 3 případech), kovářství a koňské handlířství (8) nebo překupnictví a léčitelství koní (1).⁸

Po přečkání první zimy se však část rodin rozprchla, část přešla zpět na východí brodské panství a jen část byla při svém putování zastavena a v konvojích odeslána do míst přikázaného pobytu. Státem řízená sedentarizace měla tak ve svém prvním časovém úseku nadmíru problematické výsledky, takže po několika opakováních návržích ředitelství moravskoslezských komorních statků musela být dočasně přerušena.

Za císařování Leopolda II. byl 18. dubna 1792 publikován nový guberniální dekret, kterým jako by se vývoj poměrů vracel do starších kolejí. Podle stanoveného tam postupu bylo zapotřebí tolerované Romy, pokud přesahovali přípustnou míru, znovu a pokračovaně usazovat na státních statcích a všichni další, kteří se přiznili nebo přistěhovali na Moravu teprve nedávno a nemohli tam prokázat nejméně desetiletou nepřetržitou přítomnost, měli být odtud odstraněni v duchu předjosefínských zvyklostí.⁹

K zabezpečení prvního z přikazovaných opatření se musel zpracovat nový dislokační projekt, který navrhoval usadit 25 „nadbytečných“ rodin na moravských statcích Blažovice, Branišovice, Doubravice, Drnholec, Jesenec, Knínice, Křtiny, Lechovice, Mořice, Nový Jičín, Radešín, Rokytnice, Šebetov, Velehrad, Vízemberk, Zábrdovice, Žďár n. Sázavou, Žerotín a Žarošice, jakož i na slezských statcích Albrechtice a Melč. Postupně měl být tento soubor rozšířen ještě o další tři statky. Nedošlo však ke splnění původního ani perspektivního návrhu. Druhá fáze regulovaného usazování Romů byla totiž spojena se značnými finančními náklady, na nichž se noví šlechtičtí majitelé statků nemínili podílet. Pokus tak ztroskotal dříve, než byl vůbec zahájen.¹⁰

S neméně vážnými obtížemi se rovněž potýkala realizace dalšího nařizovaného opatření. Když totiž vyhošťování romských rodin z Moravy do Uher zesilovalo a uherská dvorská komora tomu začala důrazně oponovat, bylo třeba ověřit stávající situaci a případně z ní hledat jiná východiska.

⁸ Tamtéž, čj. 18832/98.

⁹ Tamtéž, čj. 10584/92.

¹⁰ Tamtéž, čj. 21027/97.

Dekretem gubernia z 2. listopadu 1798 se proto opětovně přikazovalo, aby Romům, kteří se stále zdržovali jen pod širým nebem a obývali přenosné stany a primitivní chýše, bylo zajištěno trvalejší ubytování. Očekávalo se, že jako domkáři nebo podruzi se konečně začnou věnovat polní práci, neboť jen tak se dalo zabránit jejich soustavnému přecházení z místa na místo. Kočování a potulování jim proto bylo všemožně omezováno. Jenom živitelům rodin vydávali vrchnostenští justiciáři či písaři zvláštní cestovní pasy, se kterými se daly provozovat kočovné profese, nejdéle však po dobu 8 týdnů a nejvýše na území jediného kraje. Pokud by se s romskými kováři, překupníky a kejklíři územně přemísťovali také jejich rodinní příslušníci, měl být otec vždy přiměřeně potrestán a spolu s manželkou a dětmi vrácen do svého původního tábořiště. Při postrku šli muži spoutáni v okovech a ženy s dětmi byly svázaný provazem: všechny tyto hnance doprovázeli ozbrojení konvojanti.¹¹

Až do této doby se evidence moravských Romů omezovala na Hradištský kraj, respektive na jeho brodské a ostrožské panství, případně na některé statky, které stály původně pod správou studijního nebo náboženského fondu a v nichž prodejem nebo pronájmem docházelo záhy ke změnám vlastnických vztahů. Topografie romské přítomnosti byla tím krajně nepřehledná, čemuž se dalo odpomoci pouze náhradou regionálních evidenčních seznamů celozemskými.

Bezprostředně po emisi posledně citovaného guberniálního dekretu byl proto uskutečněn soupis všech Romů podle jednotlivých krajů a panství, jímž bylo podchyceno 61 rodin s nejméně 362 členy (z toho bylo 58 ženatých a 94 svobodných mužů, 186 žen, 9 mladistvých a 64 dětí, při čemž početní stav posledních dvou věkových skupin byl zřejmě zkreslen neúplností shromážděných dat).¹²

Na území tehdejší Moravy a Slezska žili Romové v diaspoře v Brněnském kraji na panstvích Bučovice, Oslavany, Pozořice, Tišnov a Zábřovice, v Hradištském kraji na panstvích Brumov, Divnice, Hrádek, Nový Světnov (tj. Bojkovice), Uherský Brod, Uherský Ostroh a Vlčnov, v Jihlavském kraji na panstvích Jamné a Křižanov, v Olomouckém kraji na panstvích Šebetov a Šternberk, v Přerovském kraji na panství Valašské Meziříčí a ve Znojemském kraji na panstvích Budeč, Knínice a Louka, kdežto v Opavském kraji na panství Klokočov a v Těšínském kraji na panství Jablunkov.

Na krajských úřadech v Brně, Jihlavě, Olomouci, Opavě, Přerově, Těšíně, Uherském Hradišti a ve Znojmě, tak jako na církevních ordinariátech v Olomouci i v Brně a ve Vratislavi se tímž dekretem vyžadovalo podávat každým rokem hlášení o tzv. civilizování a zkulturnování cikánů, čímž pak gubernium a jeho prostřednictvím dvorská kancelář získávaly průběžné poznatky o stavu romské problematiky v obou zemích. V návaznosti a s odvoláním na tyto periodicky oznamované relace bylo pak 30. září 1842 doporučeno založit u krajských úřadů zvláštní kmenové knihy, do jejichž rubrik se zaznamenávala jména všech romských familiantů včetně rodinných příslušníků, jejich věk a některé další charak-

¹¹ Tamtéž, čj. 20163/98.

¹² Tamtéž, čj. 22456/98.

teristiky (jako např. náboženské vyznání, profesní a sociální zařazení, datum usazení, způsob bydlení aj.)¹³

V předmětných knihách byla zapsána 503 příjmení, z nichž připadalo 376 na Moravu (z toho 231 na Hradištský kraj) a 127 na Slezsko (z toho 82 na Těšínský kraj). Všichni tito jmenovci se nacházeli v pěti moravských krajích (tam na 23 panstvích a v jejich 49 obcích) a v obou slezských krajích (tu zase na 8 panstvích a v jejich 13 obcích).

Z moravských obcí se vyznačovaly dílčími koncentracemi romské populace Buhusoudov (36 Romů), Okrouhlá (21), Velké Losiny (19), Bylnice (18), Lužkovice (16) a Březová (14), ze slezských pak Chotěbuz (25), Skoczów (14) a Zabrzeg (14). Větší nebo menší disperze Romů měly pak na Moravě obce Archlebov, Bánov, Brumov, Bystřice pod Lopeníkem, Divnice, Domamil, Havřice, Hradčovice, Hrubá Vrbka, Hruška, Jalubí, Jamné, Jaroměřice, Javorník, Kloboučky, Kněždub, Krhová, Lipov, Ludkovice, Malá Vrbka, Nová Lhota, Nezdenice, Oslavany, Petrov, Poteč, Rohatec, Řeznovice, Stříbrnice, Studená Loučka, Suchá Loz, Suchov, Šumice, Těšov, Tišnov, Tupesy, Tvarožná Lhota, Újezdec u Luhačovic, Veletiny, Velký Ořechov, Vícemilice, Vizovice, Vlčnov a Záhorovice, ve Slezsku obce Bílov, Heřmanice nad Odrou, Horní Ves, Klokočov, Miedzyrzecze Dole, Mosty u Jablunkova, Návsí, Nové Mokré Lazce, Skřipov a Staré Mokré Lazce.

Takto rozptýlená populace si udržovala svébytnou biologickou a věkovou strukturu. Skládala se z 248 mužů a chlapců a z 255 žen a dívek, při čemž se na Moravě vyznačovala vyšší femininitou a ve Slezsku naopak vyšší maskulinitou. V obou zemích byly poměrně početné věkové skupiny dětí (24,2 %) a mladistvých (9,0 %), kdežto věková skupina starců zůstávala kvantitativně nevýznamná (7,6 %); v prvních dvou skupinách mohl být výsledný obraz ještě příznivější, neboť v některých obcích bývali u vícegeneračních obcí sepsáni pouze příslušníci dědovských či otcovských generací, nikoliv však mladší generace synovské, respektive vnukovské.

Kmenové knihy jsou daleko konkrétnějším zdrojem informací o moravských a slezských Romech než kterýkoliv z dříve uvedených soupisů. Shromáždily totiž poměrně obsažné údaje prakticky o veškeré romské populaci, která se nacházela ve 40. letech 19. stol. na teritoriu Moravy a Slezska. Bohužel vypovídaly jen málo nebo téměř nic o akceleraci růstu jejího početního stavu, tím méně o proměnách její biologické a věkové struktury.

Z tohoto hlediska mohla nabídnout srovnatelný materiál teprve až statistika, v níž se uplatnila stejná metodologie zjišťování potřebných dat. A tu poskytla číselná evidence domovskými příslušnými Romů. Po vydání a během několika novelizací domovského zákona byla pro vnitřní potřebu správních a bezpečnostních orgánů sepisována romská populace s domovským právem v jednotlivých moravských a slezských obcích. Na Moravě se uskutečnily nejvýznamnější

¹³ Tamtéž, kart. 4654, čj. 41204/42.

z takovýchto soupisů v letech 1894, 1909–1910 a 1924–1925 a komparaci těchto šetření usnadní seřazení jejich výsledků v připojené tabulce:¹⁴

Domovsky příslušní moravští Romové

Rok	Struktura									
	Počet		biologická		věková					
	obcí	domovců	muži	ženy	–3	3–6	6–14	14–18	18+	?
1894	128	1165	569	596		567			598	–
1909–1910	134	1593	803	790	64	82	216	146	956	112
1924–1925	148	2268	1129	1139	120	192	343	197	1131	25

Během tří desetiletí došlo podle údajů tabulky k nárůstu výchozího počtu obcí o 16 % a veškeré romské populace o 95 %, což tedy jinak znamenalo, že množství hostitelských lokalit se pomalu stabilizovalo, kdežto romských obyvatel v nich soustavně přibývalo. Ve skupinách dětí a mládeže se přitom přírůstky vyvíjely zdánlivě pomaleji než ve skupině dospělých. Je ovšem otázka, jak se na tomto vývoji podílely přirozená reprodukce a neutuchající migrace na jedné straně a úplnost nebo neúplnost evidence na straně druhé; právě z této evidence se totiž mohli lehce vymknout bezdomovci a jednotlivci se spornou či nezjištěnou příslušností, případně též někteří kočovníci a tuláci, kteří byli v okamžiku šetření někde na cestách.

V podstatě stejné hodnoty, získané v posledně citovaném soupisu domovsky příslušných moravských Romů, potvrdily výsledky návazného podchycování romské populace prováděného četnickými stanicemi v souvislosti s přípravou protiromského zákona a s realizací jeho prvního opatření. Při pochůzkách 2., 8. a 14. září 1925 zkontrolovali četníci na Moravě 1994 a ve Slezsku 79 Romů, zatímco na základě předběžného zjišťování počtu „potulných cikánů a jiných po cikánsku žijících tuláků“ přidělilo ústřední četnické pátrací oddělení 26. června 1928 okresním úřadům a policejním ředitelstvím v zemi Moravskoslezské 3650 cikánských legitimací, které měly být průběžně vystavovány osobám uvedeným v úvodním paragrafu platné legislativní normy.¹⁵

Data shromážděná ve zkoumaných soupisech domovsky příslušných Romů nelze bohužel doplnit údaji z oficiálních cenů veškerého obyvatelstva. Identifikace romské populace ve sčítacích operátech je totiž znemožněna prázdnými nebo zkráceně vyplněnými rubrikami o mateřské řeči, stejně jako o etnické příslušnosti. Po dobu rakouských sčítání lidu byla cikánština považována za argot a nikoho kromě pár lingvistů nenapadlo respektovat ji a označovat za tzv. obcovací jazyk. Následkem toho její uživatelé unikali z dosahu přesné evidence a z tohoto pohledu byli jen „mrtvými dušemi“, které jakoby neexistovaly. Při československých sčítáních lidu zapisovali pověření k tomu komisaři cikánskou národnost

¹⁴ MZA Brno, A 18, kart. 21; B 14 ml., kart. 7906; B 40, ij. 435 a.

¹⁵ Neč a s., Ctibor: *Historický kalendář*. Dějiny českých Romů v datech. Olomouc 1997, s. 59.

čili příslušnost k etnické skupině Cikánů pouze při jejím výslovném deklarování. Proto bylo roku 1921 na Moravě a ve Slezsku sečteno pouze 27 a roku 1930 v zemi Moravskoslezské toliko 196 osob cikánské národnosti.¹⁶

S určitým zpožděním po každém sčítání lidu vycházely na základě cenzočních výsledků statistické lexikony obcí, kde byl v poznámkách k domům u některých lokalit konstatován počet cikánských přibytků, případně i jejich obyvatel: roku 1924 byl takovýto poznámkový aparát publikován ze 7 soudních okresů župy Uherskohradištské, roku 1935 ze 23 soudních okresů celé země.

Podle prvně uvedeného lexikonu stály cikánské přibytky ve 4 obcích okr. Bojkovice, 3 obcích okr. Kyjov, 1 obci okr. Napajedla, po 3 obcích okresů Uherské Hradiště, Uherský Brod a Uherský Ostroh a ve 2 obcích okr. Vizovice. V pořadí druhý lexikon měl tento soubor poněkud širší, neboť zahrnoval 1 obec v okr. Bílovec, 6 obcí v okr. Bojkovice, po 1 obci v okresech Boskovice, Břeclav a Dačice, 3 obce v okr. Holešov, po 1 obci v okresech Hustopeče a Ivančice, 4 obce v okr. Kyjov, po 1 obci v okresech Město Libavá a Mikulov, 2 obce v okr. Místek, 3 obce v okr. Napajedla, 1 obec v okr. Olomouc-venkov, po 2 obcích v okresech Přerov a Strážnice, 6 obcí v okr. Uherské Hradiště, 11 obcí v okr. Uherský Brod, 3 obce v okr. Uherský Ostroh, 1 obec v okr. Valašské Klobouky, 2 obce v okr. Vizovice a po 1 obci v okresech Zlín a Znojmo.¹⁷

Oficiální cenzury množství i rozmístění Romů hluboce podhodnocovaly a zjištěné údaje o tom se dají použít nanejvýš k ilustraci, nikoliv však k částečnému odhadu nebo alespoň k přibližnému určení početního stavu a sledované topografie.

Analyzované soupisy umožnily jako jediné nahlédnout do zapomenutého světa Romů na Moravě a ve Slezsku v chronologickém rozmezí od 3. třetiny 18. stol. do 1. třetiny minulého století. Protagonisté se rozptylovali v té době ve stále širší sféře moravských a slezských obcí a stali se trvalým komponentem na demografické mapě obou zemí. Setrvali tu až do druhé světové války, v jejímž průběhu byli nacistickými okupanty takřka vyhlazeni.

¹⁶ L e s n ý, Vincenc: *Jazyk cikánů v Československé republice*. In: *Československá vlastivěda 3. Jazyk*. Praha 1934, s. 609.

¹⁷ *Statistický lexikon obcí na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1924, s. 80–88; *Statistický lexikon obcí v zemi Moravskoslezské*. Praha 1935, s. 2–3, 5, 13–16, 23, 38–46, 50, 66–67, 82, 84, 86, 94 a 131.

**SONDERGRUPPE DER EVIDENZQUELLEN:
EVIDENZVERZEICHNISSE ROMA IN MÄHREN UND SCHLESISIEN
BETREFFEND**

Die Evidenzverzeichnisse der Roma-Bevölkerung gewähren eine Einsichtnahme in die versunkene Lebenswelt der Roma in Mähren und Schlesien in der Zeitfolge vom letzten Drittel des 18. Jhs. bis zum ersten Drittel des vergangenen Jahrhunderts. Die Betreffenden verstreuten sich im angegebenen Zeitraum allmählich in einer immer größer werdenden Zahl mährischer und schlesischer Gemeinden und waren auf der demographischen Karte der beiden Länder bis in die Zeit der nationalsozialistischen Besatzung dauernd präsent.

